תנ״ך · אחרונים · מלבי״ם · נביאים

מלבי"ם על חבקוק

רבי מאיר ליבוש ב"ר יחיאל מיכל [מלבי"ם] וייזר

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מלבי"ם על חבקוק

רבי מאיר ליבוש ב"ר יחיאל מיכל [מלבי"ם] וייזר

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מלבים-על-חבקוק/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611160902 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
פסוק א 4
פסוק ב 4
פסוק ג 4
פסוק ד 4
פסוק ה 5
פסוק ו 5
פסוק ז 5
פסוק ח 6
פסוק ט 6
פסוק י 6
פסוק יא 6
פסוק יב 7
פסוק יג 7
פסוק יד 7
פסוק טו 8
פסוק טז 8
פסוק יז 8
פרק ב 8
פסוק א 8
פסוק ב 9
פסוק ג 9
פסוק ד 10
פסוק ה 10
פסוק ו 11
פסוק ז 11
פסוק ח 11
פסוק ט 11
פסוק י 12
פסוק יא 12
פסוק יג 12
פסוק יד 12
פסוק טו 12
פסוק טז 13
פסוק יז 13
פסוק יח 13
פסוק יט 14
פסוק כ 14
פרק ג 15
פסוק א 15
פסוק ב 15
פסוק ג 15
פסוק ד 16
פסוק ה 17
פסוק ו 17
פסוק ז 17
פסוק ח 17
פסוק י 18
פסוק יא 19
פסוק יב 19
פסוק יג 19
פסוק יד 19
פסוק טו 20
פסוק טז 20
פסוק יז 20
פסוק יח 21
פסוק יט 21

פרק א

פסוק א

המשא, יתאונן תחלה על הצלחת בבל, וישיג תשובה ע"ז, הודיעו לו חורבן בבל ומפלתה בימי בלשאצר:

פסוק ב

עד אנה ה' שועתי שאני צועק לישועה **ולא תשמע**, ואם תאמר שאין אנו ראויים לישועה, הלא **אזעק אליך חמס**, ואני מבקש משפט על החמס של מלכות בבל, שבזה ראוי שתושיע מצד המשפט והיושר, כמ"ש למה תחריש בבלע רשע צדיק ממנו, ומ"מ **ולא תושיע**:

פסוק ג

למה, טוען שנית על מה שה' מראה לו בנבואה הצלחת בבל, **למה תראני און** ואיך **עמל תביט** אתה, שע"י שתראני זאת בנבואה מבואר כי זה נעשה בהשגחתך, ואיך אפשר שאון ועמל כזה יצא לפועל על ידך, ויותר מזה כי **שוד וחמס לנגדי** ר"ל שאיני רואה בנבואה אחרית הרשע וכליונו רק אני רואהו תמיד לנגדי והצלחתו תמשך ימים רבים, **ויהי ריב**, ועי"כ יתהוה ריב נגד דרכי ה', וגם **מדון ישא**, עי"כ נושאים מדון ודין ודברים נגדך, שבני העולם יש להם נגדך ריב ומדון. ומפרש מהו הריב.

פסוק ד

על כן, בני העולם טוענים נגדך לאמר, הלא **על כן תפוג תורה**, שעי"ז תפסק התורה שהיא מלמדת עקרי האמונה ושה' משגיח ושופט צדק, ועתה יכחישו בפנות התורה ממך שרואים שהרשע מצליח והצדיק אובד, **וכן לא יצא לנצח משפט**, גם המשפט הנימוסי בין אדם לחברו הגם שהשכל מחייבו (וא"א שיפוג מן הלב כי מוסדות המשפט קבועים בלב האדם בטבע) בכ"ז לא יצא מכח אל פועל המעשה, **כי רשע מכתיר את הצדיק**, ר"ל גם הצדיק שרוצה לעשות משפט לא יוכל לעשותו, כי הרשע הוא המכתיר את הצדיק, ר"ל שהוא המלביש אותו כתר ועטרה שהצדיק השופט הוא קבוע לשפוט מאת המלך הרשע שהוא נתן עטרת הנשיאות בראשו, וצריך הוא להתנהג כפי חוקי הרשע ומשפטיו שהם עוות ועקול הדין, **על כן יצא משפט מעוקל**. שגם המשפט שהוא מיושר בפנימיותו וקרוב אל היושר צריך להיות מעוקל בחיצוניותו, להפיס דעתו של הרשע המכתירו שאינו רוצה במשפטים ישרים, כ"ז דברי הריב והמדון שנושאים העולם על ההשגחה ועל הנהגת ה':

פסוק ה

ראו, אחר ההוצעה הזאת מתחיל לספר גוף הענין שעליו צועק חמס, ויספר בשם ה' שהוא הקים אותם להרעיש הארץ ולהרגיז ממלכות, ואומר, **ראו בגוים והביטו** ושימו לב על הדבר, **והתמהו תמהו**, ומפרש ראו בגוים והביטו **פעל פעל בימיכם** ר"ל שלא תאמרו שא"א לכם לראות הדבר מפני שעדיין לא יצא מכח אל הפועל, על זה אמר כי פעל פעל שכבר בא לידי פעולה, ולא תאמרו שלא היה בזמנכם, כי הוא בימיכם, וא"כ תוכלו לראות ולהביט, ונגד מ"ש והתמהו תמהו מפרש כי **לא תאמינו כי יסופר**, אם היו מספרים לכם דבר כזה לא הייתם מאמינים כלל כי הוא דבר היוצא מדרך העולם, ולכן כשתראוהו בעיניכם תתמהו ותתפלאו:

פסוק ו

כי הנני מקים את הכשדים שיקומו משפל מדרגתם למשול על גוים, **הגוי המר והנמהר** ר"ל שלפעמים יתרומם גוי אחד ע"י חנופה וחלקלקות שימשוך עמים תחתיו בדברים רכים, אבל הם גוי מר ואכזרי, ולפעמים יתגבר ע"י שכלו ותחבולות, אבל הם גוי נמהר שעושה הכל בלא עצה ותבונה, ובכ"ז הוא **ההולך למרחבי ארץ לרשת משכנות לא לו** ר"ל שדרך כובשי ארצות ללכת לארך הארץ ממזרח למערב בארץ השייך לאקלימא שלו, אבל הוא הולך למרחבי ארץ מצפון לדרום שאינו מאקלים שלו, ולפעמים ילך על ארץ שיש לו עליו איזה טענת ירושה מאבותיו אבל הוא רוצה לרשת משכנות לא לו, שאין לו שום טענה עליהם:

פסוק ז

איום ונורא הוא, האימה בא מצד גודל הדבר עצמו, והמורא הוא שמתיראים מרעתו, והוא איום מצד עצמו ונורא מצד הרעות שעושה, ומפרש **ממנו משפטו ושאתו יצא**, נגד מה שאמר שנורא הוא אומר שממנו משפטו יצא, ר"ל שהוא אינו נוהג לפי חקת המשפט הקבועים, שיש משפטים קבועים בין העמים והמלכים שאין למלך או לעם להתגר מלחמה על עם אשר לא חטא כנגדו וכ"ש אם הוא נכנע תחתיו, והם נימוסים קבועים לכל העמים אבל הוא לא יביט על משפטי המדינות וחקיהם, רק יקבע לו משפטים כפי רצונו להסיר גבולות עמים ולהרעיש ארצות וע"כ מתיראים מפניו, ונגד מ"ש שאיום הוא מצד עצמו, אמר כי ממנו שאתו יצא, כי יש עם המתגבר ע"י עזרת עמים ומלכים אחרים אשר כרתו עמו ברית והוא אינו איום כ"כ אחר שכחו תלוי בכח העמים העוזרים אותו, אבל הוא שאתו יצא ממנו בעצמו ואינו צריך לעזר עם אחר:

פסוק ח

וקלו סוסיו הם **קלים** במרוצתם יותר **מנמרים** שהם קלי המרוץ מאד. וגם **חדו מזאבי ערב**, שהם חדים ופראים יותר מן הזאבים הנמצאים ביער מעורב שהם פראים מאד, וסוסים כאלה יתיראו הפרשים לרכוב עליהם ובכ"ז **פשו פרשיו**, רבו הרוכבים על סוסים האלה, והגם **שפרשיו מרחוק יבואו** והם עיפים מרוב הדרך, בכ"ז לא ינוחו מדרכם רק **יעופו כנשר חש לאכול**, שתיכף בבואם ילחמו ויכבשו וישללו שלל:

פסוק ט

כלה לחמס יבוא, שאין תכלית מהלכו לרשת כבוד ולמלוך על ארצות שכבש, שאם היה הולך לתכלית זה לא היה מחריב הארצות, וכן לא היה שב תיכף לארצו כי היה מתעכב בכל מדינה שכבש להנהיג שם תכסיסי מלכותו, אבל הוא תכלית מהלכו רק לחמס, ולכן **מגמת פניהם קדימה** ישוב תיכף אל המזרח, דהיינו אל מדינתו שבבל היתה במזרח לארצות שכבש ולכן **יאסוף כחול שבי**, אינו מניח העמים לשבת בארצותיהם רק לוקחם עמו לשבי אל ארצו:

פסוק י

והוא במלכים יתקלס, גם למלכים שכובש או שיכנעו תחתיו לא יחלק כבוד רק יתקלס לבזותם, **ורוזנים** שהם שרי העצה הם **משחק לו**, כדבר שהוא לשחוק בעלמא, כי איננו צריך לא לרוזנים לבקש מהם עצה ולא למלכים שיהיו בעזרתו, וגם אינו מתירא ממבצרים של אויביו, **כי לכל מבצר ישחק**, שע"י ריבוי חיילותיו **יצבר עפר וילכדה** ע"י סוללה שעושה נגד המבצר, וא"צ לו לצור על המבצר ימים רבים:

פסוק יא

אז חלף רוח, הנביא רואה שהצלחתו נמשכת עד שיחלוף בו רוח שהוא מחשבה וציור נפשי שיעלה ברוחו, שתחלה **יחלוף הרוח** בו לפרקים, ואח"כ **יעבור** הרוח בו בקבע, עד **יאשם** ויתחייב עונש, ומהו הרוח? שיחשוב **זו כחו לאלהו**, שיחשוב שע"ז שלו היא נתנה לו הכח הזה לעשות חיל, וכאילו האלהות של ע"ז מתלבשת בכחו, עד שגם כחו היא אלהית, וזה היה בבלשאצר, שנדמה לו שע"י האלהי שלו גבר על אל אלים ובכחם לקח כלי המקדש ולכן צוה להביא לפניו מכלי המקדש לחללם, ואז הודו לע"ז, כמ"ש (דניאל ה':כ"ג) ועל מרא שמיא התרוממת ולמאני די ביתיה היתיו קדמך וכו' ולאלהי כספא ודהבא שבחת, שעי"ז אשם ונתחייב עונש, ונגזר ביטול מלכותו. זה רמז הנביא בקוצר, ר"ל עד שם תמשך הצלחתו, וטרם יחל לספר מה שנגזר עליו בלילה ההוא כמו שיבא בסי' הבא, מפסיק הענין ומסב פניו להתפלל אל ה' על שלות הרשע, וה' יענהו

משמי קדשו ויודיעהו מפלת הרשע וקץ מלכות בבל והמשפט אשר עשה בו ע"י שחלף רוח ואשם:

פסוק יב

הלוא, הנביא מתפלל אל ה' אומר אליו.

הלא אתה אלהי קדושי, הלא אתה ה'! מקדם לא נמות (**שמתו**) **למשפט שמתו** ר"ל הלא מה ששמת את הרשע הזה להיות שבט אפך ליסר גוים, בעת ששמתו מקדם לא שמתו כדי שנמות, רק שמתו למשפט, שלא מנית אותו להמית את כל בני האדם ולהשמיד ולהכרית, רק שמתו למשפט ולהוכיח, ולהחזיר את הרשעים בתשובה ולהעניש את החוטאים, אבל לא שנמות כולנו על ידו באין חמלה כמו שהוא עושה, (כמ"ש הוי אשור שבט אפי וכו' והוא להשמיד בלבבו וכמש"פ שם) הנביא אומר הלא אתה ה' מקדם מצד שאתה אלהי קדושי, ורוצה אתה שנהיה קדושים ולא נמוש מתורתך עד שלכן הכינות את הרשע להרעיש גוים וממלכות, בכ"ז **לא נמות** לא על הכונה שנמות על ידו, רק **ה' למשפט שמתו וצור להוכיח יסדתו**, בעת שיסדתו, ר"ל עקר יסוד השליחות ששלחתו היה להוכיח שע"י מוראו יקבלו תוכחה ויכירו עונשי ה' וישובו בתשובה, וגם אחרי שלא קבלו תוכחה. בכ"ז לא שמתו כדי שנמות כולנו (כמו שהוא עושה שהורג הכל באין הבדל), רק שמתו למשפט, שישפטו הרשעים על ידו על חטאתיהם ויקבלו ענשם. אבל לא שימית את כולם כצדיק כרשע:

פסוק יג

טהור (טענה שניה) מצד ההשגחה ומצד מדת צדקו. והמאמרים מקבילים **טהור עינים מראות ברע למה תביט בוגדים**, ר"ל הלא מצד הרשע עצמו שהוא בוגד אין ראוי שתשגיח עליו להצליחהו באשר עיני השגחתך טהורים מראות ברע ומהשגיח עליו לטובה, **והבט אל עמל לא תוכל למה תחריש בבלע רשע צדיק ממנו**, הלא זאת נגד מדת הצדק שהרשע יבלע את מי שהוא צדיק ממנו, והוא עמל גדול ונגד היושר והמשפט, ואיך תחריש ע"ז, הלא הביט אל עמל לא תוכל, ואיך תביט בעמל גדול כזה ותחריש ולא תושיע:

פסוק יד

ותעשה (טענה ג'), ואם נאמר שכ"ז נעשה בלא השגחתך וידיעתך, כי מסרת את בני האדם אל המקרה והסתרת פניך מהם, ע"ז טוען הכי אפשר **שתעשה אדם כדגי הים** שהגדול בולע את הקטן, ויותר מזה כי הוא **כרמש לא מושל בו** כי בעד הדגים יגין הים עכ"פ וצריך חכה ותחבולות אבל הרמש נלקח ביד ביבשה, וכן יצודם בקלות:

פסוק טו
כלה בחכה העלה, החכה בו יצודו הדגים הגדולים, והחרם בו יצודו הדגים הבינונים ודרך לפרוש חרמים רבים לצוד בם דגים רבים, והמכמורת פורשים על פני המים עצמם עד שכל הדגים הנכנסים לתוכו אין יכולים לצאת ועי"ז אוספים דגים הרבה בפעם אחד, ומצייר שתחלה כבש מדינות מיוחדות אחת אחת ובכח גדול כמעלה בחכה, ואח"כ **יגורהו בחרמו**, אגר את המדינות הקטנות מהם המפוזרות בקל יותר כאוסף ע"י החרם, ואח"כ **ויאספהו במכמרתו**, אסף כל העמים בשבי כאוסף כל דגי הים הקטנים ע"י המכמורת, **על כן ישמח ויגיל** על רוב הצלחתו:

פסוק טז
על כן נדמה לו שעשה הכל בכחו, ולכן **יזבח לחרמו** נדמה כדיג שחושב שהחרם והמכמורת הם הנותנים לו פרנסתו ומיחס להם אלהות ומזבח ומקטר להם, וכן מיחס כ"ז לכחו ולכוכב הצלחתו ולהם יזבח ויקטיר, ובמליצה מציין בזבוח הריגת גוים רבים, ובקטר תבערת הערים ושריפתם, יחריב אנשים וערים כדי שיוכל לצודד גוים אחרים תחתיהם, **כי בהמה** (ר"ל בהחרם והמכמורת) **שמן חלקו ומאכלו בריאה**, כי יש מאכל בריא שאינו שמן, ומאכל שמן שאינו בריא לגוף, אבל חלקו שמן ובריא:

פסוק יז
העל כן, מסיים תמיהתו, אחר שאתה למשפט שמתו, ושעל ידו יוכר כחך להעניש את הרשעים, והוא לא כן ידמה רק מיחס הכל אל כחו ומכלה ומאבד רבים, וא"כ הכי **העל כן יריק חרמו**? וכי לתכלית זה ראוי שיצוד גוים רבים ושתמיד לא יחמול להרוג גוים? ומצייר אותו כצייד שמריק ומשליך הדגים הנמצאים בחרמו כדי שיצוד אחרים כן יריק ויהרוג את השבי והמלקוח שנפל בידו כדי שיצוד גוים אחרים ויושיבם תחתם, ולכן יהרוג גוים תמיד כדי להושיב אחרים תחתיהם:

פרק ב

פסוק א
על משמרתי אעמודה, אחרי שהציע את התפלה והוכוח אשר ערך על הצלחת הרשעים האלה בני בבל, עמד על המשמר מצפה על תשובת ה' שיגיעהו ע"ז, ויש הבדל בין משמר ובין מצור, המשמר נעשה להיות הגנה על הנשמר, כמו שומרי משמרת בית המלך, משמרת הבית, והמצור נעשה לכבוש את הדבר שהוא צר עליה, ר"ל כי בדבריו שדבר בסי' הקודם היו שני דברים, א] מה שהתפלל על ישראל להסיר מעליהם הרעה, ב] מה

שהתוכח על הצלחת בבל הרשעים, ודלתות הכתוב מקבילים **על משמרתי אעמודה ואצפה לראות מה ידבר ה' בי**, על מה שהתפלל על תשועת ישראל ע"ז לא יכול לדבר בדרך ויכוח כי ידע שישראל נתחייבו עונש ע"י מעשיהם הרעים רק בא בדרך תפלה ועמד על המשמר מה ידבר ה' בו, להודיעהו מתי יהיה אחרית הזעם ועת התשועה, **ואתיצבה על מצור לראות מה אשיב על תוכחתי**, על מה שטען על שלות בבל והצלחתם בזה התוכח בדרך ויכוח מדוע דרך רשעים צלחה למה תביט בוגדים למה תראני און, ובזה התיצב על מצור כלוחם ורוצה לכבוש ולנצח בויכוח שלו, וצפה לראות מה שישיב על תוכחתו וויכוחו, ואמר מה אשיב כי לא היו תלונותיו נגד ה' רק ספר תלונות הדור שהם נושאים ריב ומדון על דרכי ההשגחה (וכמ"ש ויהי ריב ומדון ישא) ושהוא רוצה לדעת תשובה מה ישיב על הויכוח שמתוכח בענין זה:

פסוק ב

ויענני ה' כתוב חזון, ה' ענהו והודיעו מפלת בבל ושאחריתם להכרית, ולא הודיע לו הזמן המוגבל לזה כי ע"ז נתיחד נביא אחר שיהיה אחריו שהוא ירמיה, רק הודיעו בחזון את מפלתם, וצוהו **שיכתב את החזון על הלוחות ושיבאר אותו**, שיבין בו כל אדם, והיה הבדל בין דבר הנכתב בספר שלא כולם קראו בספרים ובין דבר הנכתב על הלוחות שיד הכל ממשמשים בה, וכן צוה שיבאר הדברים ולא יהיה בנבואתו דבר סתום **למען ירוץ קורא בו** שידעו הכל את פירושו:

פסוק ג

כי עוד חזון למועד, הודיע לו שאליו לא יגלה את המועד והזמן מתי יהיה מפלת בבל, שע"ז יבא עוד חזון מיוחד ע"י ירמיה, שהוא ראה חזון של המועד שזה יהיה במלאות לבבל שבעים שנה שנשלמו בשנת שלש לבלשאצר גם הודיע לו שהמועד של מפלת בבל, אינו הקץ, ר"ל שיהיה רק פקידה ולא קץ הפלאות, כי אחר שיגאלו ישראל מבבל יגלו שנית, והקץ שהיא הגאולה האחרונה לא יהיה אז, ויש **עוד יפח לקץ**. עוד יקום נביא שהוא ידבר וינבא על הקץ אשר **לא יכזב** ויופסק, כי המועד יכזב, ר"ל שיופסק אח"ז כי עוד יגלו שנית, אבל הקץ לא יכזב כי לא יהיה אחריו גלות, ודניאל הוא יפיח את הקץ אשר לא יכזב רק יהיה תשועה עולמית, **אם יתמהמה** הגם שהקץ האחרון יתמהמה, בכל זה **חכה לו כי בא יבא ולא יאחר**, ר"ל כי יש הבדל בין מתמהמה ובין מתאחר, שהמאחר יאחר זמן הקבוע ומוגבל, ואם יש לדבר זמן אלף שנים הגם שמתמהמה בכ"ז אם בא בעת הקבוע לסוף אלף שנים לא אחר את הזמן הקבוע, והנה הגאולה האחרונה יש לה שני זמנים זכו אחישנה לא זכו בעתה, והגם שכשלא יזכו יתמהמה, כי הקץ הקבוע בעתה

הוא מוגבל לזמן רחוק מאד, בכ"ז כשיגיע הזמן המוגבל לא יאחר אותו, ובא יבא הקץ בכל אופן:

פסוק ד

הנה עפלה לא ישרה נפשו בו, מי שנפשו אשר בו לא ישרה הנפש ההיא תתעפל ותתחזק לחשב קצין ולדחק את הקץ, הודיע לו כי רבים יכשלו ויעפילו לעלות בכח ובתוקף להביא את הקץ, כמ"ש ופריצי בני עמך יתנשאו להעמיד חזון ונכשלו, שיעמדו כמה נביאים מזוייפים ויגרמו כמה רעות לישראל, ושיעמדו רבים שיעפילו להעמיד חזון ולחשב קצין וכשלא יבא בזמן הנחשב להם יצאו מן הדת, אבל **וצדיק באמונתו יחיה**, הצדיק אשר ישרה נפשו בו, לא תעפל נפשו לחשב קצין ולהעמיד חזון, רק יחיה באמונתו ויאמין כי יש יום לה' וידום לה' ויתחולל לו:

פסוק ה

ואף, עתה התחיל להודיע לו החזון של מפלת בבל, שהגם שלא הודיע לו המועד, הודיע לו באיזה אופן יהיה, שידוע שבשנת שלש לבלשאצר עשה לחם רב ולקבל אלפא חמרא שתה, ובמשתה היין צוה להביא לפניו כלי המקדש ושתה בהם יין הוא ושריו ונשיו, והודו לאליליהם שהם גברה ידם על אלהי ישראל כי אין לו יכולת להוציא כלי קדשו מידו (כי מנה אז את הזמן המיועד מפי ירמיהו וחשב שעבר הזמן), ואז שלח ה' מלאכו וכתב על הכותל מנה מנה תקל ופרסין, שפתר לו דניאל שעל שחלל קדש ה' ועל שיחס הכח והעצמה לאלילי כסף וזהב, נפרס מלכותו ונתנה למדי ופרס, ובו בלילה הומת בלשאצר והיה קץ למלכות בבל, ואחר שרמז זה למעלה במ"ש אז חלף רוח ויעבור ואשם זו כחו לאלהו, שספר הצלחת מלך בבל, ורשעתו אז שנכנסה בו רוח בבלשצר ליחס הכח לאלהיו של זהב וכסף, והפסיק בתפלתו וויכוחו עד הנה, בא החזון ופירש לו הדבר בפרטות, אומר אף כי שחוץ ממה שחלף עליו רוח התנשאות, **בגד היין בגבר יהיר**, שהיין שתה הוציאו מדעתו עד שהזיד לחלל כלי המקדש ולשתות בהם, ועל כן **ולא ינוה**, לא ישאר עוד בנוהו והיכלו, כי תיכף נהרג והושלך מהיכלו, עתה יבאר הדבר בפרט, **כי הרחיב כשאול נפשו**, שהרחיב נפש תאותו כשאול שאינו שבע לעולם לקבל מתים כמ"ש שאול ואבדון לא תשבענה, **והוא** עצמו דומה **כמות** ולא ישבע ג"כ, ר"ל כי המליצה תדמה את המות שהוא שליח השאול, שהשאול ואבדון הצועק הב הב ישלח את המות להמית נפשות ולהביאם אל השאול, (כמו שתמצא במליצת ישעיה כ"ח ט"ו עיי"ש), עפ"ז ימליץ שנפש תאותו לאכול ולשתות ולאסוף הון ותענוגים שהיא כשאול, תשלח אותו שהוא כמות, להמית נפשות רבות ולהכרית גוים ועמים כבירים, ותאותו

לא תשבע לעולם, וכן הוא לא ישבע מהמית נפשות, ועי"כ **ואסף אליו כל הגוים** אשר כבשם במלחמותיו:

פסוק ו

הלא אלה כולם, כל העמים אשר כבש, **עליו משל ישאו**, **ומליצה חדות לו**, והמשל הזה יש לו מליצה, שהוא פתרון המשל, ונאמר בדרך חדה, ומהו המשל? **הוי המרבה לא לו**. המשילו עליו משל מאיש שהוא לוה תמיד מעות מאחרים ברבית, ואינו לוה המעות לצורך עצמו רק לצורך אחרים, והוא מקבל עליו תשלומי המעות וגם לשלם את הרבית וז"ש **המרבה** ר"ל שלוה ברבית, **לא לו** שלא לצורך עצמו, **עד מתי**, ר"ל ואין לו גבול בזמן שלוה תמיד ואינו משלם, **ומכביד עליו עבטיט**, ר"ל והוא מקבל עליו את העבוט והחוב שהוא מחויב לשלם את אשר עבט ולוה:

פסוק ז

הלא פתע יקומו נושכיך, הלא יקומו לוקחי הנשך והתרבית ויתבעו ממך תשלומי הנשך שחייבת, וגם **יקצו מזעזיך** הלא יקיצו משנתם הבעלי חובות שיזעזעו אותך לשלם גם הקרן, וכשלא יהיה לך לשלם **והיית למשסות למו**, זה הוא המשל, ועתה מפרש המליצה ופתרון המשל:

פסוק ח

כי אתה שלות גוים רבים, זה הוא ההלואה שנאמרה במשל שללת גוים רבים והוא אצלך בהלואה ואתה חייב לשלם את השלל ששללת וגם רבית ונשך, וגם היית מרבה לא לו כי השלל ששללת הוא שמור למדי ופרס שהם יקחוהו מידך ואתה תצטרך לשלם, כי קבלת העבוט עליך, **ישלוך כל יתר עמים**, הוא הנמשל של מ"ש הלא פתע יקומו נושכיך, שכל העמים שיותרו מן הגוים שהרגת הם ישללו אותך, ושיעור הכתוב **ישלוך קריה וכל יושבי בה מדמי אדם וחמס ארץ**, שבעד החוב הגדול שאתה חייב לשלם דמי אדם ששפכת, וחמס ארץ שחמסת וגזלת, **ישלוך כל יתר עמים קריה וכל יושבי בה**, ישללו ממך את הקריה שהיא בבל עיר המלוכה, וכל יושבי בה, שהם יהיו לשלל בעד פרעון החוב והרבית של דמי אדם וחמס ארץ:

פסוק ט

הוי בוצע בצע, ר"ל וא"כ הלא הבצע שבצע הוא **רע לביתו**, שעי"כ יחרב ביתו וממלכתו, ומפרש שע"י שרוצה **לשום במרום קנו**, לבצר את מלכות בבל ולהגדילה על כל ממלכות הארץ, וע"י שרוצה **להנצל מכף רע** שלא ישלוט אדם בו לקחת מלכותו מידו:

פסוק י

יעצת, לתכלית זה לשום במרום קנך **יעצת בושת לביתך**, ומהו העצה ? יעצת **קצות עמים רבים וחוטא**, שיעצת לקצות ולהחריב גוים רבים, וגם לקצות עמהם **חוטא** אחד, ומי הוא החוטא ? **נפשך**! שגם נפשך תקצה עמהם, וגם אתה תספה:

פסוק יא

(יא-יב) **כי אבן מקיר תזעק הוי בונה עיר בדמים**, ר"ל שהלא כל אבן ואבן ששמת בקיר הבנין של בבל יזעק מן הקיר ויאמר הוי בונה עיר בדמים, שבנית עיר בבל בדמים ששפכת, והמאמרים מקבילים **כי אבן מקיר תזעק הוי בונה עיר בדמים וכפיס מעץ יעננה הוי כונן קריה בעולה**,שתחלה בונים את העיר בבנין של אבנים, ואז יצעק כל אבן הוי על שבונה הבנין בדמים ששפך, ואח"כ מכוננים הקריה. שהוא תקרת הבנין שמניחים בגמר הבנין למעלה שהוא מעצים , ואז הכפיס יענה להאבן מן העץ שבו מקרה את הקירוי ויאמר הוי כונן קריה בעולה, שגם גמר הבנין הגם שאז כבר חדל לשפך דמים כי כבר כבש את כל העמים, בכ"ז כנן אותה בעולה משוד וחמת:

פסוק יג

הלוא הנה מאת ה'. הכפיס יודיע מן העץ כי יצאה הגזרה מאת ה' לשלם לעושה הרעה כרעתו, **וייגעו עמים בדי אש** שיציתו אש בתקרת העיר ובעצים שנתנו שם בעולה, וכל העמים ייגעו לכבות את האש ולא יכולו, והאבן תודיע מן הקיר כי **לאומים בדי ריק יעפו** שאח"כ יחריבו בנין החומה עצמה של האבנים, והלאומים ייעפו להציל את הבנין ויהיה לריק, וכן אמר (ירמיה נ"ח) חומת בבל הרחבה ערער תתערר ושעריה הגבוהים באש יצתו וייגעו עמים בדי ריק (ר"ל להציל החומה) ולאומים בדי אש ויעפו (ר"ל להציל השערים והתקרה של עץ):

פסוק יד

כי תמלא, וזה בא ע"י שחלל כלי המקדש וע"י הכתב שכתב המלאך על הכותל והודיע לו אח"כ ע"י דניאל שקצף ה' עליו על שחלל כלי קדשו ושבח לאלהי כסף וזהב, ועי"כ נהרג בלשאצר ונכבשה בבל, ובזה נודע לכל העמים כבוד ה' וכחו וגבורתו והשגחתו וז"ש **כי תמלא הארץ לדעת את כבוד ה' כמים יכסו על ים**, כי דבר זה נתפרסם למלכי מדי ופרס שצרו אז על עיר בבל והודיעו לכל העמים כבוד ה' ועזוזו:

פסוק טו

הוי, עתה יספר גוף המעשה, איך בא ענשם ע"י ששתו יין מכלי בהמ"ק, אמר **הוי משקה רעהו**, שבלשצאר השקה את רעיו שהם שריו מכלי המקדש, **מספח חמתך**, זה מבואר

עפמ"ש (ב׳רמיהו נ״א:ל״ט) בחמס אשית את משתיהם והשכרתים למען יעלוזו וישנו שנת עולם, שעת החלו לשתות מכלי המקדש שם להם ה' חימום גדול שנתחממו מאד, ואח"כ נשתכרו עד שישנו בתרדמת עולם ולא שמעו מהריגת בלשאצר ומבוא חיל פרס ומדי, והחיל הרגו אותם בשנתם ולא הקיצו עוד, וז"ש במה שהשקית את שריך הם נספחו ונתחברו אל חמתך וחומך, עי"ז נתגדל ונתרבה חום המשתה, **ואף שכר** וגם נשתכרו מאד, **למען הביט על מעוריהם** עד שהקיאו את היין מרוב השכרות וכולם ראו קיאתם:

פסוק טז

שבעת קלון מכבוד, אומר אליו, אתה בלשאצר שבעת דבר נקלה מן דבר נכבד, ר"ל מן כלי בית ה' המכובדים שבעת ושתית יין הנקלה והמבוזה, (כי מה ששתו יין מן הכלים היה הכוונה כדי לבזות הכלים, כי שתית היין הוא דרך גנאי יותר משתית המים כמ"ש בפי' דניאל במש"ש אשתיו חמרא), לכן **שתה גם אתה והערל**, תשתה כוס התרעלה שה' ישקה אותך כוס רעל, ומפרש ממה ישתה רעל? **תסוב עליך כוס ימין ה'** כוס התרעלה שיסוב עליך מן ימין ה', הוא ימין המלאך ופס היד שכתבה על הכותל שלמעלה מן המלך מנא מנא תקל ופרסין, שמן ימין ה' אשר כתבה עליו הדברים האלה שתה כוס התרעלה, **וקיקלון על כבודך** תחת ששתית קלון מכבוד ה' וכלי המקדש, בא קיא וקלון על כבוד:

פסוק יז

כי חמס לבנון יכסך, כי החמס שעשית אל הלבנון שהוא הבהמ"ק מה שחללת כלי המקדש, החמס הזה יכסך בקלון, **ושוד בהמות יחיתן** שיעור הכתוב **ושוד בהמות יחיתן קריה וכל יושבי בה מדמי אדם וחמס ארץ**, יען קרא את בהמ"ק בשם לבנון, ציירו במליצתו כיער הלבנון, כאילו יער הלבנון שלח את החיות הטורפות שנמצאו בו, ושוד בהמות הלבנון יחיתן קריה וכל יושבי בה, שהם טרפו קרית בבל ויושביה, וכן ירמיה צייר מפלת בבל בסגנון זה, הנה כאריה יעלה מגאון הירדן אל נוה איתן (ירמיהו נ׳:מ״ד) שדמה חיל פרס ומדי כאריות שבאו מא"י וגאון הירדן לנקום נקמת א"י, ואת בבל המשיל לצאן (אם לא יסחבום צעירי הצאן) ואמר שזה יהיה דמי אדם ששפכו וחמס ארץ שהחריבו, וגם תפס שם בהמות לרמוז אל הבהמות שהיו גם בלבנון המליציי שהוא בהמ"ק שהם הקרבנות שהקריבו שמה ונתנו דמם בכלים אשר חלל עתה, וכאילו התעוררו בהמות האלה והביאו שוד וחתת על קרית בבל:

פסוק יח

מה הועיל פסל, עפ"ז מתוכח עמהם על מה ששבחו לאלהי כסף זהב, כמ"ש אליו דניאל ועל מארי שמיא התרוממת ולמאניא די ביתיה היתיו קדמך וגו' ולאלהי כספא ודהבא

נחשא פרזלא די לא חזין ולא שמעין ולא ידעין שבחת ולאלהא די נשמתך בידיה לא הדרת, אומר ראו נא עתה מה הועיל לכם הפסל אשר שבחת אותו שהוא נצח לאל עליון? הכי הציל אתכם מידו? ובאר גנות הפסל מצד החומר והצורה והפועל והתכלית, מצד הפועל אומר **כי פסלו יוצרו** הלא הפועל אותו הוא בן אדם שיצר ופסל אותו, ומצד החומר אומר **מסכה** שחומרו ממתכות הנתך ונסך, ומצד הצורה אומר שהוא **מורה שקר**, ומצד התכלית אומר **כי בטח יוצר יצרו עליו לעשות אלילים אלמים**, שיעור הכתוב כי בטח היוצר (מה שבטח) צריך עליו, ר"ל מה שבטח הנוצר על היוצר זה יבטח היוצר על הנוצר, שהנוצר בטח על היוצר שיעשה אליל אלם, (כי יותר מזה לא יוכל היוצר לעשות כי אינו יכול לתת בו רוח חיים ודבור) ובטחון זה בעצמו יבטח היוצר להשיג מן הפסל הנוצר שיעשה אותו אליל אלם, וזה מליצה על בלשאצר שנהרג וסר ממנו רוח החיים ושוכב כאבן דומם כמו האליל אשר עשהו ובטח עליו שאין רוח חיים בקרבו, ומפרש.

פסוק יט

הוי אומר לעץ הקיצה המליץ יצייר נשגבות, מצייר את גויית בלשאצר שנהרג והוא שוכב פגר אלם בלא רוח חיים, ומלובש בבגדי זהב וכסף, כציור האליל שלו, שהוא ג"כ פגר אלם תפוש זהב וכסף ואין רוח חיים בקרבו. עד שיצייר שהאליל עשה את בלשאצר שעבד אותו להיות דומה אליו, שיהיה פסל לבוש זהב וכסף בלא רוח חיים, עפ"ז יאמר הוי! קורא אני, **מי שהוא אומר לעץ הקיצה**, ר"ל בלשאצר שעבד את פסל העץ והאבן והיה קורא אליו בתפלתו שיקוץ משנתו ויתעורר לשמוע תפלתו, **הוא יורה**, היינו בלשאצר יורה וילמד ויברר כי כנים דברי מה שאמרתי שהיוצר ישיג מן הפסל את אשר השיג הפסל ממנו שיתהוה ממנו אליל אלם, כי **הלא הוא** (בלשאצר) **תפוש זהב וכסף** שפגרו מלובש בו **וכל רוח אין בקרבו** כי יצאה נשמתו, הרי שע"י הבטחון שבטח על הפסל נעשה אליל אלם כמוהו:

פסוק כ

וה' אולם ה' אשר בזיתם אותו וחללתם כלי היכל קדשו, עדיין **הוא בהיכל קדשו** שהוא הבה"מ ועשה משפט להמחללים כלי היכלו, **הס מפניו כל הארץ** כי בזה יכירו כולם כבוד ה' וייראו מפניו, כמ"ש (פסוק י"ד) כי תמלא הארץ לדעת את כבוד ה':

פרק ג

פסוק א

תפלה לחבקוק, תפלה זו נחלקת לשלשה חלקים, (חלק א' עד מהר פארן סלה פסוק ג') התפלל על זמן הגלות שלא יסתיר ה' פניו מעמו וסיים במלת סלה. (חלק ב' מן כסה שמים הודו, עד ערות יסוד עד צואר סלה פסוק י"ג) התפלל על הנהגת ה' בזמן הגלות ועל התגלות ה' בעת הגאולה עת יצא לישע את עמו וסיים במלת סלה. (חלק ג' מן פסוק י"ד עד סוף הסימן) התפלל על העת שיהיו ישראל למשסה ועל חבלי משיח והודיע שהחבוים והצרות יהיו סימן הגאולה:

פסוק ב

ה' שמעתי שמעך, ר"ל אחר ששמעתי השמועה שהגדת לי, שאמר כי עוד חזון למועד ויפח לקץ. שגלה את אזנו שאחרי גאולת בבל יהיה עוד גלות ושהגלות השני יארך מאד כמ"ש אם יתמהמה חכה לו **יראתי**, פן באורך זמן הגלות יאבדו ישראל בין העמים, ולכן הוא מתפלל על הגלות הזה, **ה' פעלך** התפלל שפועל ה' אשר פעל לישראל בימי קדם שפעל להם נסים ונפלאות והפלם לחלקו להשגיח עליהם בהשגחה מיוחדת, לא תופסק גם בקרב שני הגלות הארוכים, וזה יהיה בשני אופנים, א] שלפעמים יהיה זה בדרך נסתר שהעולם מתנהג כפי דרך הטבע ופעולת ההשגחה נעלמת, ובכ"ז היא חיה וקיימת, על צד זה בקש **ה' פעלך בקרב שנים חייהו**, שגם בעת שפעלך יהיה נעלם ונסתר בקרב שני הגלות, בכל זה **חייהו**, שלא ימות הפעל הזה, ר"ל שלא יופסק ויובטל לגמרי. רק יחיה, כדבר החי שאף בעת שאינו פועל ומודיע פעולותיו בכ"ז כחו טמון בו ונמצא בקרבו והוא חי וקיים, ב] שלא יתעלם הפועל הזה תמיד, רק שיתעורר מפקידה לפקידה לעשות להם נסים גם בקרב שני הגלות עד שכולם יראו פועל ה' ויכירו כי משגיח עליהם מן החלונות ושגם בהיותם בארץ אויביהם לא מאסם להפר בריתו אתם ועל זה אמר **בקרב שנים תודיע**, שלפעמים תודיע פעלך, שידעו הכל כי אתה משגיח עליהם, וגם **ברוגז רחם תזכור** וגם בעת שתרגז עליהם על עונותיהם בכ"ז תזכר לרחם עליהם לבל יכלו ויאבדו:

פסוק ג

אלוה מתימן יבא, ההנהגה הזאת תמשך עד שיגיע עת הגאולה שאז יבא אלוה מתימן לגאלם, ומצייר כי הגלות האחרון תתחלק בין שני מלכיות, שהם מלכות אדום המצויינת בשם תימן שתימן הוא בארץ אדום, ומלכות ישמעאל המצויינת בשם הר פארן כמ"ש

אצל ישמעאל וישב במדבר פארן ומשם יבא השם לגאלם. והנה תפס המליצה שנזכרה בתורה בברכת איש האלהים וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן, אשר נבא כי יעמדו אומות אדום וישמעאל, אשר יתפארו בדתות המתדמות לדעת האלהית (וחז"ל ציירו במליצתם שה' החזיר את התורה לשעיר ולפארן ולא קבלוה, כי הדתות שקבלו ע"ע אינם הדת שבא ה' לתת על הר סיני אשר לא רצו לקבל אותה) ואז יבא ה' שנית ממקומות האלה להוכיח להם אמתת הדת אשר יכירו כולם דת האמת ויהפוך אל עמים שפה ברורה לקרא כולם בשם ה', ובאשר בדת שבשעיר חפאו דברים על האלהות ויחסו לו ענינים בלתי ראוים, אמר **אלוה מתימן יבא**, שיבא להתוכח מצד אלהותו ואחדותו ורוחניותו, ובדת של פארן, לא יתנו דופי באלהות, ועל זה אמר כי **יבא קדוש מהר פארן** ור"ל עד עת הגאולה שאלוה מתימן יבא. אבקש שתפעל פעולתך להשגיח על בניך שלא יכלו בגלותם, אם בסתר כמ"ש חייהו, אם בגלוי כמ"ש תודיע, **סלה** בזה סיים החלק הראשון ומתחיל תפלה אחרת:

כסה בתפלה הזאת השנית יפרש השלשה דברים שאמר בקיצור בתפלה הראשונה, והוא א] מ"ש פעלך בקרב שנים חייהו, וזה מפרש עד פסוק ה', ב] מ"ש פעלך בקרב שנים תודיע מפרש בפ' ה', ג] מ"ש אלוה מתימן יבא מפרש עד פסוק י"ד. בעת **אשר כסה שמים הודו** ר"ל בעת שהוד ה' מכוסה ואין נראה לבריות, כי השמים שהוא הנהגת הטבע והמערכת מכסים את הוד ה' ואין השגחתו נגלית באתגליא, כי העולם מתנהג כפי סדר הטבע והמערכת, ובכ"ז **ותהלתו מלאה הארץ**, הגם שאין רואים הודו יתחילו העמים להכיר את ה' ולהללו וידעו כי הוא המנהיג את הכל:

פסוק ד

ונוגה כאור תהיה, הנוגה הוא הדבר שאין לו אור מעצמו רק מקבל את האור המתפלש עליו ומגיה אותו, כמו הירח שאין לו אור מצד עצמו רק יש לו נוגה שהוא מקבל מאור השמש, וכן בנמשל הגם שאור ה' לא יתגלה בארץ כי השמים יכסה הודו, ולא יהיה שם רק נוגה מן האור, בכ"ז תהיה הנוגה כמו האור העצמי, ר"ל שבני אדם ישיגו בו תהלת ה' ואורו כאילו השיגו האור בעצמו, שגם ההשגחה הנעלמת ומעוטפת אז, תהיה די להכיר בה אור ה' והשגחתו **קרנים מידו לו**. שמן האור יאציל קרנים על הנוגה, עד שגם הנוגה יקרן ויבריק באור גדול ניכר לכל, ר"ל שגם ההשגחה הנסתרת תשלח קרני אורה וברקיה שידעו כולם את השגחת ה', **ושם חביון עזו**, הגם שאז ה' חבוי בחביון, נסתר ונחבא בלתי מתראה הוא נמצא שם בהנוגה והוא חי וקיים, כמ"ש בקרב שנים חייהו, הגם שהוא מתחבא ובלתי נודע בגלוי:

פסוק ה

לפניו, שבכ"ז **ילך דבר** לפני העוז ההוא החבוי, להדביר ולהמית את אויביו, **ורשף יצא לרגליו** היינו לסבתו להשמידם ולאבדם, שהגם שתהיה ההשגחה נסתרת ומעוטפת חבויה במחבא, בכ"ז היא חיה ורבת פעלים בסתר להכניע את אויבי ה' ע"י רעות טבעיות דבר ורשפי אש:

פסוק ו

עמד, (עתה מפרש מ"ש פעלך בקרב שנים תודיע), עת **שיעמוד** העוז ההוא ויתעורר להנהיג הנהגה נסיית בהשגחה גלויה, אז **וימודד ארץ**, יחליף גבולי הממלכות להקים מלכין ולהעדה מלכין, וימודד גבולות ארץ לחלקם בחבל לכובשי ארצות, **ראה**, ר"ל עת שלא יעצים עיניו רק **יראה** וישגיח, אז **ויתר גוים**, ינתרם ממקומם ויוליכם בשבי, ואז **יתפוצצו הררי עד וישחו גבעות עולם**, שהוא משל אל הורדת התקיפים והעריצים והאיתנים מוסדי ארץ מכסאותם ומארצותם, ואז פעלו בקרב שנים יודיע, כי אז יראו כולם כי **הליכות עולם לו**, שההנהגת העולם ותהלוכותיו מיוחסת לה' בעצמו ואל השגחתו הפרטיית לא אל כוכבי השמים וכסיליהם:

פסוק ז

תחת, עתה מתחיל לפרש מ"ש אלוה מתימן יבא, שהוא מה שיהיה כשיבא עת הגאולה, שאז ינוסס נס להתנוסס בנסים ונפלאות למעלה מדרך הטבע, ומצייר התחלת הנפלאות מה שיאמר לאשר בחשך הגלו דהיינו שעשרת השבטים שהגלו מעבר לנהרי כוש ישובו לבצרון, כמ"ש מעבר לנהרי כוש עתרי בת פוצי יובילון מנחתי, ואז יתחיל און ושבר לבני כוש שהם סמוכים אל הנדחים האלה, ומשם יצאו עשרת השבטים להלחם עם אומת ישמעאל, כי דרך ארצות ישמעאל ישובו לארצם, ועל זה אמר **תחת און ראיתי אהלי כושן**, בעת שאהלי הכושים יהיו תחת און ושבר, אז **ירגזון יריעות ארץ מדין**, (שארץ הישמעאלים קורא ארץ מדין, כי ישמעאלים נקראים מדינים, כמ"ש ויעברו אנשים מדינים וימכרו את יוסף לישמעאלים וכו' והמדינים מכרו אותו, וכן (שופטים סי' ח') אמר על מדין כי ישמעאלים הם), היינו שירגזו ארצות בני ישמעאל כי במלחמות תנופה ילחמו בם:

פסוק ח

(ח-ט) **הבנהרים**, (המליץ יצייר פה נשגבות, בצד א' מצייר שבכ"מ מעברות ישראל יחרבו ימים ונהרות ויהיו לחרבה לעבור גאולים, וזה יצייר בפסוק ח' ט'. ובצד אחר מצייר ציור מתנגד לו, שבכ"מ מושבות הישמעאלים ישאו נהרות דכים והמים יעלו

ויכסו הרים וישטפו הכל, וזה יצייר מפסוק יו"ד) אומר, **הבנהרים חרה ה'**, כי אז יבקעו הנהרים והימים ויהיו ליבשה כמ"ש והחרים ה' את לשון ים מצרים והניף ידו על הנהר בעים רוחו והכהו לשבעה נחלים והדריך בנעלים, ומצייר זה כאילו חרה אף ה' על הנהרים ושפך עברתו על הים שלכן יחרימם ויוביש מימיהם, ושיעור הכתוב **וכי בנהרים חרה ה'**, **אשר בעת תרכב על סוסיך מרכבותיך ישועה נהרות תבקע ארץ**. (ומ"ש עריה תעור קשתך שבועות מטות אומר סלה הוא מאמר מוסגר) מציין הישועה כעצם מופשט חי, אשר היא (הישועה) תרכב על סוסי ה' ומרכבותיו ותבא במהירות להושיע את ישראל, ובעת שהישועה תרכב על רכב ה' ותלך לתשועת ישראל בעת ההיא **נהרות תבקע ארץ**. ר"ל אז הארץ תבקע את הנהרות לגזרים, ותעשה בם דרך לעבור גאולים, ומדי הזכיר חורבן מי הימים ונהרות שהיא הכנעת כח המים הזורמים ושוטפים, עלה ברוח המליץ הציור של הקשת שהוא אות הברית הניתן להכנעת יסוד המים שלא יעלה וישטוף את הארץ במי המבול. וכאילו יתגלה הקשת על המים ומפני קשת ה' אשר נתן לאות ברית ישובו המים ולא יזידון לכסות הארץ, שע"ז המליץ (במאמר מוסגר) **עריה תעור קשתך**. ר"ל הקשת של ה' שהוא יכניע את המים היא תתעורר להראות עריה, ר"ל ערומה ומגולה, והקשת יתגלה עת יזכור ה' את השבועה אשר נשבע, שאז יתראה הקשת שהוא אות ברית ושבועה כמ"ש והיתה הקשת בענן וראיתיה לזכור ברית עולם בין אלהים ובין כל נפש חיה, עפ"ז ימליץ כי הקשת הזה שיתגלה על המים להחריבם, לא יבא להזכיר שבועת המבול וברית נח רק יזכיר שבועה אחרת, שהיא השבועה שנשבע ה' אל השבטים לפדותם באחרית הימים, שהיא דומה כשבועת המבול, כמ"ש כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי מעבור מי נח עוד על הארץ כן נשבעתי מקצוף עליך. וז"ש **שבועות מטות אומר** שע"י הקשת יזכר האומר של שבועות מטות, השבועה שנשבע למטות ישראל ושבטיהם, (ומלת סלה בא לציין הוא מאמר מוסגר):

פסוק י

ראוך, עתה בא הציור השני איך יתנשאו המים לעלות על ראשי ההרים ולשטוף את העולם לעשות נקמה בגוים, עד שיחרד יסוד העפר מיסוד המים הגובר עליו. וז"ש **ראוך יחילו הרים** כי המים מתנשאים לעלות על הררי עד, **זרם מים** אשר **עבר נתן תהום קולו** עליו **ונשא ידיהו לרום** לעלות אל ההרים ולכסותם, מציין שהתהום נותן קולו ופקודתו על זרם של מים העובר ושוטף, וע"י פקודת התהום ישא הזרם את ידיו אל הרום, כי המליצה תצייר כאילו התהום יתן קולו על המים כמ"ש תהום אל תהום קורא לקול צינוריך, וע"י קול התהום יתנשאו המים לעלות על ראשי ההרים וזה ציור מגביל נגד

מ"ש שבמקום שיעברו ישראל תגבר הארץ על הנהרות ותחריבם, ובהפך במקום צוררי ישראל יגברו המים על הארץ:

פסוק יא

שמש ירח עמד זבולה, מצייר עוד שבמלחמה זו שילחם עם אויבי ישראל לעתיד לבוא ביום קרב, יעמדו השמש והירח בזבולם כמו שעמדו בימי יהושע, ושגם אז יפלו אבני אלגביש כמו שנפלו על הכנענים, שעל זה אמר **לאור חציך יהלכו**, שה' ישלח חציו ויפיצם וברקים ויהומם, ומצייר שמה שיעמדו השמש והירח לא יהיה כדי שילכו לאורם כמו שהיה בימי יהושע שאמר שמש בגבעון דום עד יקום גוי אויביו, כי אז לא ילכו לאור השמש והירח רק לאור חציך יהלכו, והמליצה שאז לא יפעלו השמש והירח וצבא השמים במעגלותם, כי לה' המלחמה והכל יהיה מאתו בבלי אמצעי:

פסוק יב

בזעם תצעד ארץ, כי בצד זה לא תרכב ישועה על רכב ה' להושיע רק ה' בעצמו יצעד ארץ בזעם ובמדת הדין ובאף ידוש גוים:

פסוק יג

יצאת, וזה יהיה בעת הגאולה בעת **שיצאת לישע את עמך ולישע את משיחך** כי אז יתגלה המלך המשיח וילחם מלחמות ה' וה' יושיעהו, ואז **מחצת ראש מבית רשע**, אם רק תמחץ ראש של הרשע במחץ קטן, **ערות יסוד עד צואר**, המחץ הקטן הזה תעורר ותשרש את יסוד של גויתו שהוא הגלגולת והמוח עד הצואר, **סלה** בזה נשלם החלק הב' של התפלה:

פסוק יד

נקבת, (חלק ג') עתה ידבר על העתים שיעברו צרות רבות ורעות על ישראל, וישטפו על ראשם המים הזידונים, וזה היה במשך זמן הגלות בשני פנים, א] בעת שהתאספו העמים להשמיד ולהכרית שם ישראל והרגו אותם בכ"מ במיתות קשות וחמורות, והישמעאלים בעת קם נביאם שהתאספו כולם לבלע ולהשחית את ישראל בשמדות ואבדון ב] בעת שלא השמידו אותם בשמד כללי, ובכ"ז אכלו אותם בכל פה במסתרים ולקחו את רכושם וממונם, ועל זה אמר **נקבת**, היינו בעת שדברת וגזרת, **במטיו ראש פרזיו**, בעת שהעמים הטו מוטות כנפיהם וחיילותיהם, ר"ל בעת שהתפשטו ראשי פרזיו, היינו מספר גדודיו אשר התאספו מערי הפרזות ר"ל בעת שהתפשטו העמים המונים המונים שהתפשטו כל ההמונים מערי הפרזות ללכת על ירושלים ולכבוש את א"י, וכן בעת שהתפשטו גדודי הישמעאלים ללחום מלחמת אמונתם, ואז **נקבת יסערו להפיצני**, ר"ל דברת הגזרה,

שהגדודים האלה יסערו על ישראל להפיץ אותם ולגרשם מן הארץ ולאבדם, כי כן היה שבכל עת שהתאספו המונים רבים להלחם על אמונתם עשו הרג רב בישראל. או בעת שלא השמידו אותם בפרהסיא בכ"ז **עליצותם כמו לאכל עני במסתר**, היה כל שמחתם אם יוכלו לאכול עני אחד מישראל במסתרים, שהגם שלא הרגו כולם בפרהסיא אכלו את העניים שלהם במסתרים, והרעו ליחידים וגזלו את ממונם:

פסוק טו

דרכת, אז בעת **שדרכת בים סוסיך**, ולא יבקע הים מלפניך כמו בימי קדם רק בהפך **חמר מים רבים**, שהמים יהמו יחמרו, והים ירעש ויגעש, שזה מליצה עת יתנשאו המים הזידונים בפקודת ה' ולא יכנעו מפחד ה', רק בהפך ירעשו המים להטביע את ישראל בשאון דכים, וזה ממליץ ג"כ על העת שיתקבצו העמים במלחמת גוג ומגוג כמים רבים כבירים ולא ינוחו מזעפם רק יהמו יחמרו מימיו לבלע ולהשחית את ישראל:

פסוק טז

שמעתי שיעור הכתוב **שמעתי ותרגז בטני יבא רקב בעצמי ותחתי ארגז לקול צללו שפתי אשר אנוח ליום צרה**, ר"ל כי ישראל יהיה קבלה בידיהם שא"א שיגאלו רק מתוך צרות גדולות ורעות שהם חבלי משיח שידמו כחבלי יולדה, שכל שיגדלו החבלים כן תגדל התקוה כי התשועה קרובה שיולד הולד, וכמ"ש כמו הרה תקרב ללדת תחיל תזעק בחבליה וכו' הרינו חלנו כמו ילדנו רוח,שבעת הצרות הגדולות יולד אצלם רוח תקוה ובטחון שהצרות הם סימן התשועה והגאולה, וז"ש **לקול צללו שפתי אשר אנוח ליום צרה**, שאז שפתי האומה יצללו דבור עמוק המצלצל באזנים ומהו הקול? אשר אנוח ליום צרה, שבעת יבא יום צרה אז אנוח מן הגלות, שהצרה היא סימן אל המנוחה והגאולה, **לעלות לעם יגודנו**, שהצרה היא מוכנת לעלות אל העם אשר יתגודדו גדודים ויתאספו למלחמת גוג ומגוג, עליהם תעלה הצרה ואני אנוח, כ"ז צללו שפתי האומה בעת הצרה ויתנחמו בזה, ועז"א כי **שמעתי לקול צללו שפתי ותרגז בטני ויבא רקב בעצמי**, שבטני וכל איברי ירגזו מן הקול הזה אשר יצלצל באזניהם שא"א להם להושע רק מתוך צרות גדולות והריגות וחבלי משיח:

פסוק יז

כי, (גם זה מן הקול שיצללו שפתי האומה), הקול אומר שבעת שיראו שכל העולם שמם והכל חרב, אז יצפו לישועה, כמ"ש דור שבן דוד בא בו צרות רבות מתחדשות, ואמרו שהגפן לא יתן פריו ושיהיה רעב וכמה רעות, וז"ש שהקול אומר שבעת שתראה אשר תאנה לא תפרח ואין יבול בגפנים ושכחש מעשה זית ושדי תבואה לא יצמחו אוכל, וכן

בעת שתראה שגזר ממכלה צאן, שספו בין הצומח בשדה בין הבהמות הצאן והבקר, אז סימן הגאולה:

פסוק יח

ואני, אז **אני בה'** **אעלוזה** שאז יתעורר כח ה', וגם **אגילה** גילה חדשה **באלהי ישעי** ר"ל בהשגחתו המיוחדת עלי:

פסוק יט

ה' כי אז בעת ההיא ה' **חילי**, **וישם רגלי כאילות** שארוץ במהירות לא"י, ושם **ידריכני על במותי** שהוא על הר ציון וארץ ישראל שהיא גבוהה מכל הארצות, ושם **אנצח בנגינותי** לאמר לפניו שירות ותשבחות בבית מקדשו: